

Zoznam návrhov na vyhlásenie pamätihodností mesta Banská Bystrica pre zasadnutie KPK 21.5.2026

Návrh na vyhlásenie pamätihodnosti mesta Banská Bystrica a Zápis do Zoznamu v zmysle VZN Mesta Banská Bystrica č. 4/2010 o evidencii pamätihodností mesta Banská Bystrica

1. Názov: Keramický múr/mreža

Kategória: Výtvarné dielo

Register hmotných nehnuteľných pamätihodností

Navrhovateľ: Mgr. Zuzana Leškanič Majlingová

Umiestnenie: Park pod Pamätníkom - Múzeom SNP, Banská Bystrica

Popis (charakteristika):

Keramický "roztancovaný" múr/mrežu navrhol Jozef Sušienka, ako výtvarné dielo na dotvorenie parku pod Pamätníkom - Múzeom SNP. Múr esteticky a zároveň funkčne nadväzuje na originálne detské preliezačky Hexagon od Jána Ondrejoviča, ktoré boli vytvorené súbežne, v rokoch 1968 - 69. Organické vlnenie múru kopíruje terén na ktorom je ihrisko umiestnené a oddeľuje priestor určený k detskej hre od cestnej komunikácie. Šamotové dielce múru, priehľadných štvorhranných tvarov, vytvárajú rytmicky členený mrežovitý raster, harmonicky napojený na okolitú mestskú krajinu. V súčasnosti je dielo od jedného z našich najvýznamnejších a stále žijúcich umelcov druhej polovice 20. storočia poškodené a vyžaduje bezodkladnú obnovu.

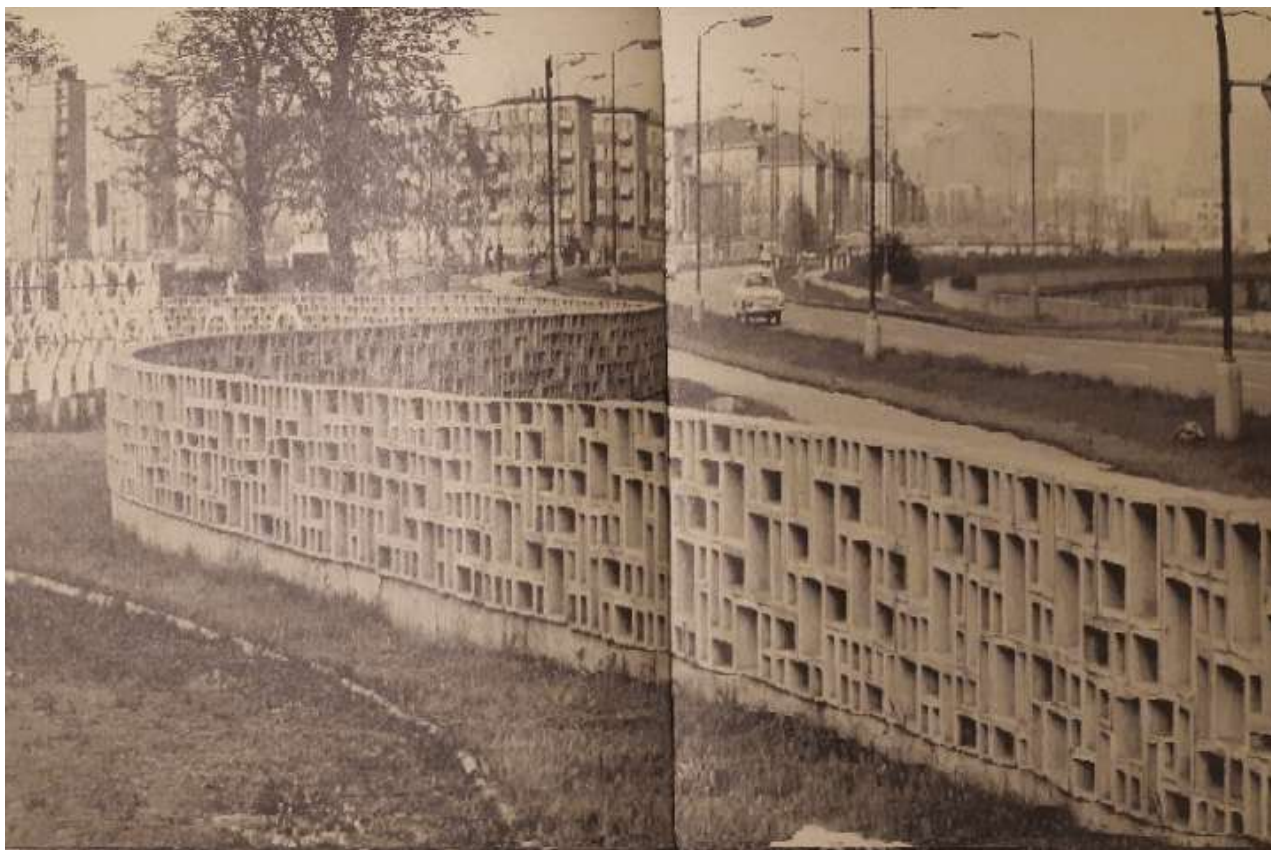
Zdôvodnenie návrhu:

Jozef Sušienka (1937) patrí k najvýznamnejším umelcom druhej polovice 20. storočia na Slovensku, k priekopníkom voľnej keramickej tvorby určenej pre komorný interiérový priestor, ale aj na dotvorenieestskej kultúrnej krajiny a architektúry. Jeho dielo je zastúpené v zbierke Slovenskej národnej galérie a mnohých verejných, ako aj súkromných galériách na Slovensku a v zahraničí. Autor počas svojho života pravidelne vystavoval a jeho tvorba bola ocenená najvyššími vyznamenaniami na najprestížnejších medzinárodných výstavách svetovej keramiky v Taliansku, Turecku, Japonsku. Napriek svojmu vysokému veku je umelec stále tvorivo aktívny. Tento rok (7.6. – 6.10. 2024) Slovenská národná galéria v Bratislave pripravila autorovi samostatnú retrospektívnu výstavu pod názvom Lekcia krajiny. Dielo umelca je natrvalo prezentované aj priamo v zrekonštruovanom nádvorí Slovenskej národnej galérie a významne dotvára areál erbovej zbierkotvornej inštitúcie Slovenska.

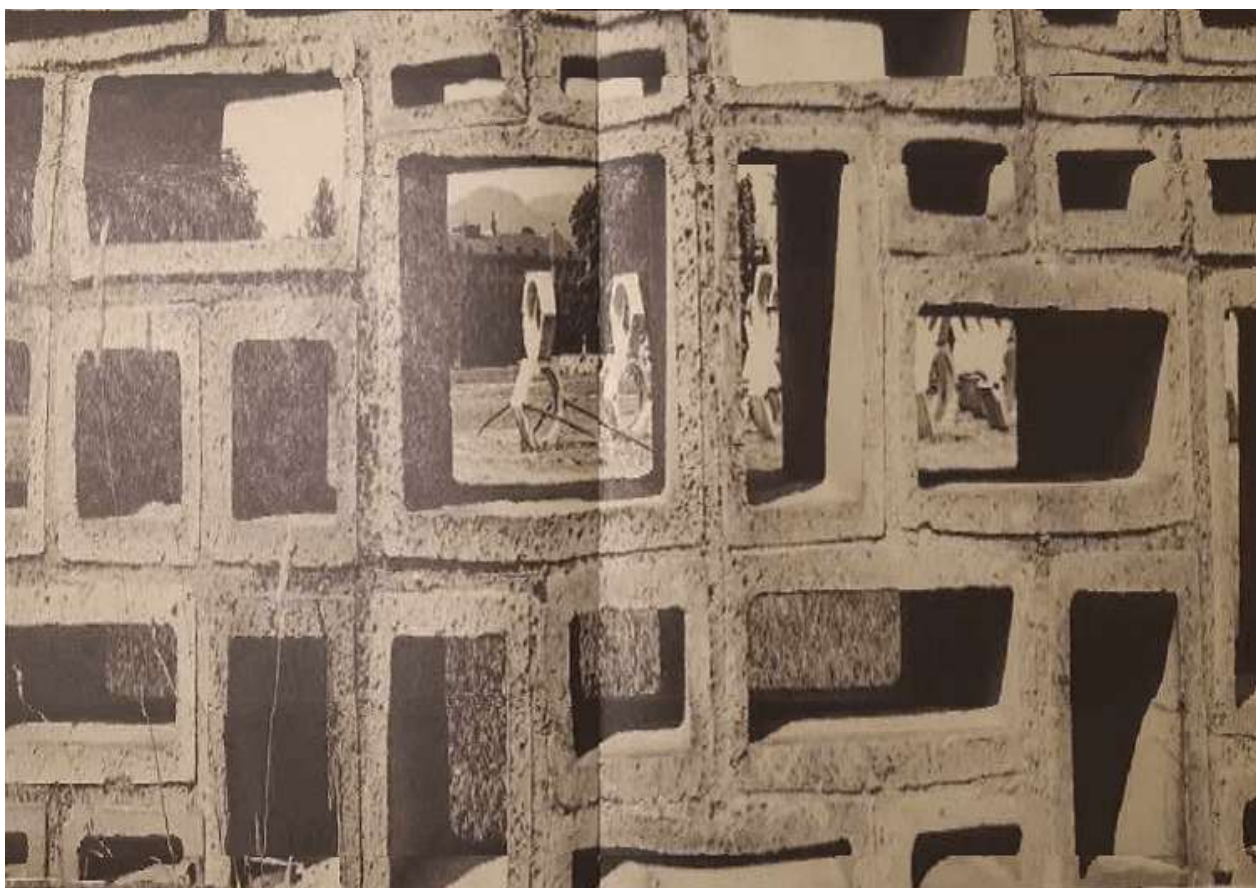
Významné realizácie pre verejný priestor, ktoré Jozef Sušienka vytvoril v 60. a 70. rokoch 20. st. na Slovensku sa v súčasnosti často nachádzajú už len v torzovitej podobe, alebo boli nenávratne zničené. Keramický Múr / Mreža v Banskej Bystrici je aj z tohto dôvodu mimoriadne vzácna. Zároveň je súčasťou širšieho komplexu výtvarných diel situovaných v parku a ich realizácia súvisí s výstavbou samotného Pamätníka – Múzea SNP, európsky rešpektovanej a ikonickej architektúry, ktorá je moderným symbolom Banskej Bystrice. Výtvarné dielo Jozefa Sušienku bolo vytvorené súbežne s originálnym detským ihrisko Hexagon od Jána Ondrejoviča, drevenou plastikou Poľné znaky od Vladimíra Kompánka či súsoším Zvíťazili od Pavla Tótha, vzácnymi výtvarnými dielami, ktoré boli už v minulosti prijaté za pamätihodnosti a mesto do ich obnovy a údržby s cieľom ich zachovania venovalo potrebné financie z mestského rozpočtu. **Vzhľadom k preukázateľnej umeleckej výnimočnosti diela, významu mestskej lokality, v ktorej sa nachádza a kontextu s ďalšími výtvarnými dielami, s ktorými historicky a esteticky bezprostredne súvisí, navrhujeme výtvarné dielo Múr/Mreža, autora Jozefa Sušienku vyhlásiť za pamätihodnosť mesta Banská Bystrica.**

Literatúra a pramene:

Jozef Sušienka - Lekcia krajiny, Viera Kleinová, Slovenská národná galéria, Bratislava 2024

Jozef Sušienka, Keramický Múr/Mreža, 1968 – 69, Park pod Pamätníkom SNP. Foto: archív autora

Jozef Sušienka, Keramický Múr/Mreža, 1968 – 69, Park pod Pamätníkom SNP, detail. V priehľade záber na originálne detské preliezačky Hexagon od Jána Ondrejoviča. foto: archív autora

Uznesenie: č. 4/2025 – Komisia odporúča MsZ BB vyhlásiť Keramický múr/mrežu od Jozefa Sušienku za pamätihodnosť.

Hlasovanie: Za: 5 /Proti: 0 / Zdržalo sa: 0

2. Názov: Vodomerná stanica na Hrone

Kategória: Technická pamiatka

Register hmotných pamätihodností

Navrhovateľ: Mgr. Tomáš Trstenský, Klub slovenských turistov Banská Bystrica – Kremnička

Umiestnenie: Štadlerovo nábrežie - Hušták (parcela č. E 1-2678/2), súradnice 48.730105° 19.138509°

Popis (charakteristika):

V rokoch 1901 až 1903 prebehla regulácia nábrežia Hrona v Banskej Bystrici, ktorú financoval Teofil Stadler (podnikateľ, banskobystrický mešťan a radca Uhorského kráľovstva). Práve podľa donora regulácie je pomenované súčasné Štadlerovo nábrežie.

Technické zariadenie tzv. Dolné hrable zo 16. storočia pod ústím riečky Bystrica, boli odstránené z toku Hrona v roku 1902. Na ľavom brehu Hrona stál osamotene Bozalkovský dom tesne nad hrablami. Práve v tomto priestore bolo vykonávané nepravidelné (nesystematické) pozorovanie vodnej hladiny Hrona, ktoré máme zdokumentované od roku 1904.

Dátumom systematického pozorovania vodného stavu Hrona v Banskej Bystrici je streda 1. november 1916, kedy začína hydrologický rok (od novembra do októbra). Okrem výšky hladiny rieky boli pozorovateľom (pán Blatnický) zaznamenávané tiež hydrologické úkazy ako sú ľady a zvýšené vodné stavy (povodne) a tiež aktuálny stav počasia v termíne pozorovania. Po vzniku Československej republiky bol v roku 1919 zriadený Vládny referát pre verejné práce v Bratislave - Hydrografická sekcia, ktoré bolo neskôr premenované na Hydrografické oddelenie.

V roku 1920 Hydrografická sekcia osádza na miesto pozorovania prvý prístroj - limnigraf, ktorý pomocou plaváka a atramentového pierka zaznamenáva výšku hladiny na otočný valec s papierovou páskou. Limnigrafické prístroje s viacerými vylepšeniami a modernizáciami sa na našom území používali približne do roku 2010. V súčasnosti ich nahradili elektronické registračné zariadenia s dátovým prenosom. V roku 1924 bolo k pozorovaniu pridané meranie teploty vody pomocou teplomera na vodu.

Od roku 1930 bol pre Hron vo vodomernej stanici vyhodnocovaný prietok, ktorý mal na starosti Krajský úrad v Bratislave - Oddelenie hydrografické - Referát vôd povrchových. Ďalší limnigrafický prístroj bol v stanici osadený v roku 1938, kedy bola zameraná nula vodočtu s kombinovanou vodočtetnou latou ako ju poznáme aj v súčasnosti (kolmá lata v dolnej a hornej časti stanice a šikmá lata pri schodoch v strednej časti stanice).

Nasledujúci rok vzniká Štátny hydrologický a meteorologický ústav.

Najvyšší zaznamenaný vodný stav bol dosiahnutý 22. októbra 1974, kedy prietok dosiahol hodnotu storočnej vody a vodomerná stanica bola pod hladinou povodne. Pre hydroprognózne účely bola na priľahlom brehu osadená dočasná vodočtetná lata pracovníkmi Hydrometeorologického ústavu Banská Bystrica, ktorého pracovisko bolo v tesnej blízkosti stanice - Na Troskách, kde sa dnes nachádza parkovisko nákupného centra Európa.

Plaveniny (riekou unášaný materiál) boli pre Banskú Bystricu vyhodnocované v rokoch 1992 - 1999. Prvé automatické meracie zariadenie typu MPS bolo inštalované v roku 1997 a fungovalo súbežne s pôvodným limnigrafom. Elektronické meracie zariadenie typu MARS bolo inštalované v roku 2005, s ktorým súbežne ešte desaťrocie zaznamenáva vodný stav limnigraf na papierové pásky.

Po 110 rokoch od systematického pozorovania Hrona v Banskej Bystrici (1916) funguje len automatický prístroj s online prenosom údajov na internet. Pôvodný limnigraf bol v stanici zachovaný (bez záznamu) na rozdiel od zvyšku štátnej pozorovacej siete, kde boli limnigrafické zariadenia úplne odstránené z pozorovacích objektov.

Súčasťou stanice je konštrukcia meracej lanovej dráhy, ktorá sa aktuálne na meranie prietokov nevyužíva, ale bola zachovaná. Na ľavom brehu (pod ruinou Bozalkového domu) je kovový stožiar lanovky a druhý stožiar je umiestnený v interiéri stanice (bez nosného lana).

Súčasný murovaný domček (belasá fasáda) na Huštáku dopĺňa od roku 2020 betónový múr, ktorý je súčasťou protipovodňovej ochrany mesta. Vodomerná stanica sa nachádza na 175,2 riečnom kilometri Hrona s nulou vodočtu v nadmorskej výške 334,32 metrov. Odtoková plocha povodia má rozlohu 1766,48 km², čo zaberá celý horný úsek rieky po stanicu v Banskej Bystrici. Jej lokalizácia je tesne pod ústím (180 metrov) významného prítoku Hrona - Bystrica, na ktorom bola vodomerná stanica zriadená v roku 1979 (Medený Hámor).

Zdôvodnenie návrhu:

Po vodomernej stanici na Dunaji v Bratislave, kde prebieha systematické monitorovanie toku do roku 1876, ide o jednu z najstarších vodomerných staníc na území horného Uhorska. Zo súčasných krajských miest Slovenska je systematické pozorovanie riek až z druhej polovice 20. storočia. V Košiciach na Hornáde bola stanica zriadená v roku 1963 a v Prešove na Toryse v roku 1969. Ostatné krajské mestá nemali zriadené vodomerné stanice na svojich hlavných vodných tokoch (Trenčín, Nitra, Žilina, Trnava), z dôvodu, že sa meranie vykonáva buď vyššie na toku alebo nižšie na rieke, ale nie priamo v meste. Napríklad z okresných miest v Banskobystrickom kraji je rieka Slatina vo Zvolene pozorovaná od roku 1920 a Hron od roku 2006, Krivánsky potok v Lučenci od roku 1922 a Tuhársky potok od roku 1936, Hron v Brezne od roku 1925 alebo Tajovský potok v Banskej Bystrici (Štiavničky) od roku 1965.

Výnimočnosť systematického merania na Hrone v B. Bystrici je v skutočnosti, že ide o ucelené rady hydrologických údajov. Fyzický výkon pozorovania hydrologických javov máme zaznamenaný aj počas Druhej svetovej vojny, kedy bolo pozorovanie prerušené len na krátky čas (pár dní), keď bolo priame ohrozenie života pozorovateľa počas prechodu frontu resp. bojov v meste. Napriek neistote, nebezpečenstvu a nepredvídateľnosti udalostí vtedajší pozorovateľ zodpovedne pristupoval k sledovaniu rieky a bolo to prestížou daného človeka i víziou do blízkej budúcnosti. Fyzické pozorovanie dobrovoľným pozorovateľom priamo v stanici prebiehalo do konca decembra 2021, kedy bola poslednou pozorovateľkou Z. Kolačná z Banskej Bystrice. Hronská vodomerná stanica na Huštáku má pre mesto Banská Bystrica historickú hodnotu (pozorovanie rieky od roku 1904, pamätné miesto na povodeň 1974), urbanistickú hodnotu (tvorí prvok hronského nábrežia), vedecko-výskumnú hodnotu (nepretržité rady pozorovaných hydrologických a meteorologických údajov) a technickú hodnotu (in situ zachovaný a funkčný limnigrafický registračný prístroj z polovice 20. storočia a zachovaná konštrukcia meracej lanovej dráhy).

Literatúra a pramene:

Katalóg vodomerných staníc povrchových vôd Slovenského hydrometeorologického ústavu, dostupné online https://www.shmu.sk/sk/?page=1599&id=&station_id=7160 ;

Panenka, Ivan: Obrázky z novodobej histórie hydrologickej služby na Slovensku, Slovenský hydrometeorologický ústav, 2002;

Rybár, M.: Historické povodne na území mesta Banská Bystrica, Vodohospodársky spravodajca, č. 9-10/2008;

Burkovská, Katarína: Historické povodne v Banskej Bystrici. In: Bystrický Permon, roč. VI., č. 2 (2008), s. 1, dostupné online <https://www.permonrevue.sk/wp-content/uploads/2015/08/BP2008-02.pdf> ;

Archív Regionálneho pracoviska Slovenského hydrometeorologického ústavu Banská Bystrica.

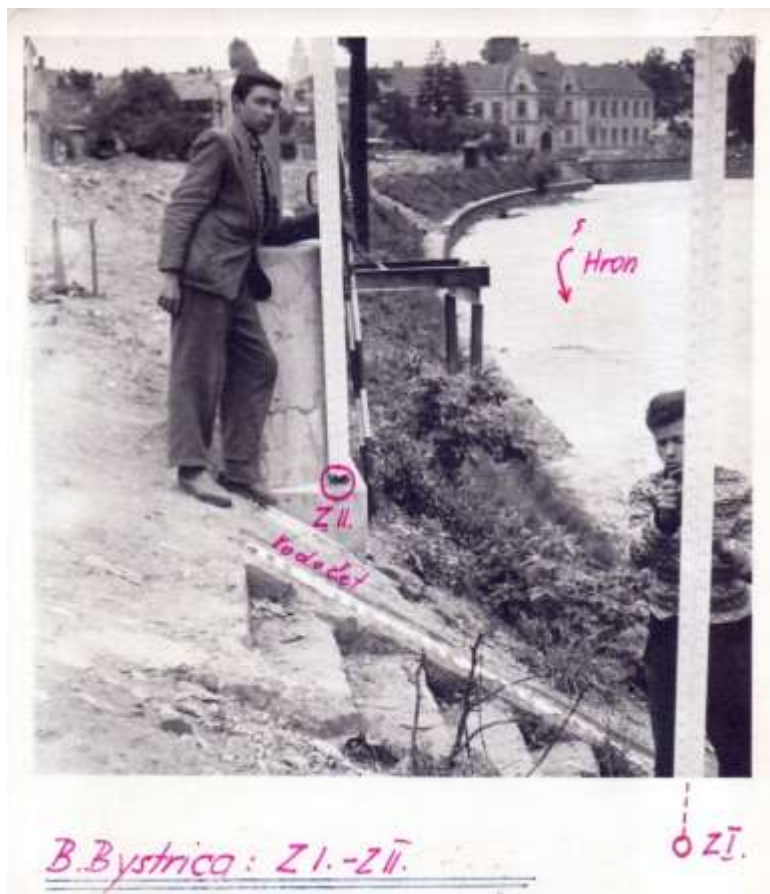
Banská Bystrica: Limigraf.

Osadený limnigrafický prístroj v roku 1938, ktorý ostal v stanici aj po roku 2005 (aktuálne sa nepoužíva na meranie), v pozadí vidieť schody od Bozal, Zdroj foto: Archív RP SHMÚ Banská Bystrica

B. Bystrica: Vodáreň a ZI.

Osadenie limnigrafického prístroja a zameranie nuly vodočtu v roku 1938, v pozadí vidieť neexistujúcu zástavbu na Huštáku - zdroj Archív RP SHMÚ Banská Bystrica

Osadenie limnigrafického prístroja v roku 1938, v pozadí vidieť neexistujúcu Štátnu vyššiu dievčenskú školu na Huštáku - zdroj Archív RP SHMÚ Banská Bystrica

Vodomerná stanica B. Bystrica - Hron počas povodne 22. októbra 1974 - zdroj Archív RP SHMÚ Banská Bystrica

22. 10. 1974 - uprostred záberu je zaplavená zelená búdka vodomernej stanice na Hrone počas jesennej povodne - zdroj archív RP SHMÚ Banská Bystrica

1974 – pracovisko Hydrometeorologického ústavu v Banskej Bystrici - Na Troskách - zdroj archív RP SHMÚ Banská Bystrica

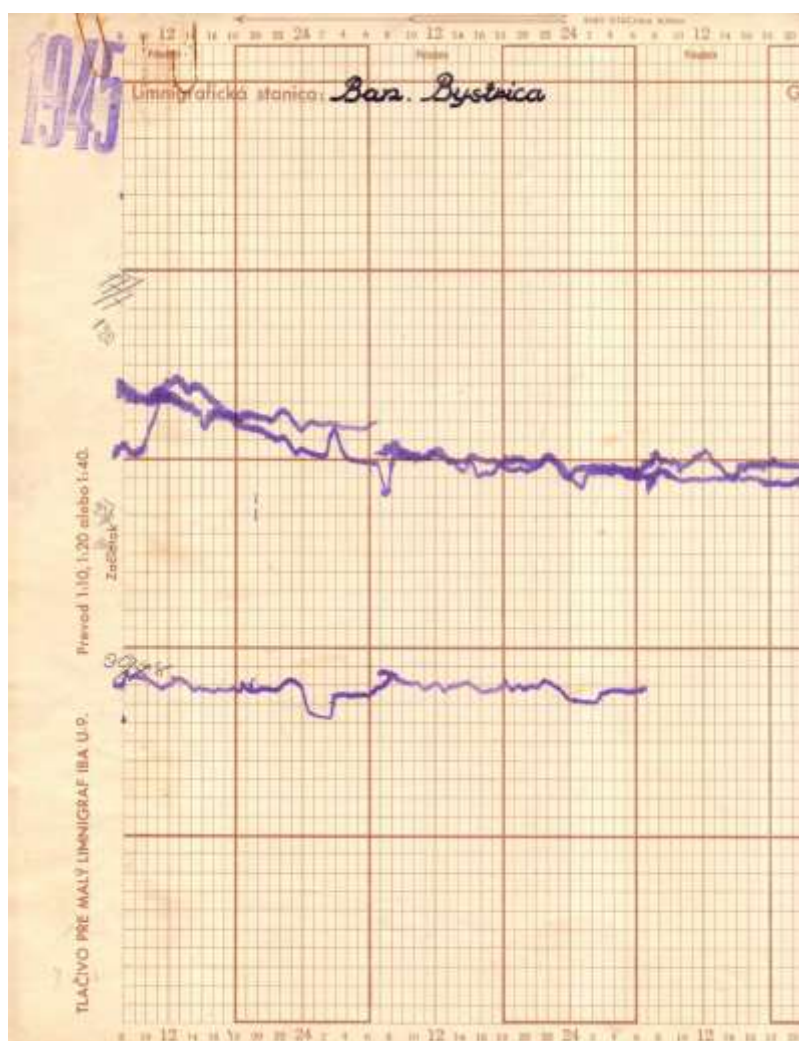
Výstavba murovanej vodomernej stanice na Hrone v roku 1994 - archív RP SHMÚ Banská Bystrica

Výstavba murovanej vodomernej stanice na Hrone v roku 1994 - archív SHMÚ Banská Bystrica

Vodomerná stanica v novembri 2016 - autor foto Tomáš Trstenský

Limnigrafická páska Banská Bystrica - Hron z roku 1945 - zdroj Archív RP SHMÚ Banská Bystrica

Uznesenie: č. 2/2026

Komisia pre pamätihodnosti mesta Banská Bystrica **odporúča**, aby Mestské zastupiteľstvo v Banskej Bystrici vyhlásilo za pamätihodnosť mesta Banská Bystrica objekt „Vodomerná stanica na Hrone“ v kategórii „technické pamiatky“

Hlasovanie: Za: 4 / Proti: 0 / Zdržal sa: 0